

FRITS RESTAUREERT LEGENDARISCHE VLEUGELS

‘Zo’n bijzondere had ik niet eerder!’

Frits Janmaat (66) restaureert al veertig jaar Erard-vleugels. Dit jaar kreeg hij een héél bijzondere klus: het opknappen van een piano die wereldberoemd werd dankzij een duelconcert in 1837 tussen twee ‘rivalen’, de pianist-componisten Liszt en Thalberg.

Zouden ze het weten, de voorbijgangers die hun neus tegen de ruit van Maison Erard in Enkhuizen drukken? Ze houden hun handen als kleppen boven hun ogen om de spiegeling van het zonlicht te weren. Zouden ze weten dat daarbinnen de Erard-vleugel staat, waarop Franz Liszt en Sigismund Thalberg, de twee grootste pianist-componisten van hun tijd, in 1837 een legendarisch duelconcert uitvochten? Zouden ze weten dat die man daarbinnen, restaurateur Frits Janmaat, een befaamde Erard-expert is? Misschien. Maar mogelijk zijn ze ook gewoon op weg naar het Zuiderzeemuseum, of hebben ze drempelvrees. Frits Janmaat heeft dat wel vaker meemaakt. “Dan bellen ze later op, omdat ze interesse hebben in een bepaalde piano en vragen ze of ze hem mogen komen bekijken,” vertelt hij. Als een ‘beschermheer’ zit hij tussen tientallen houten vleugels uit de negentiende eeuw, stuk voor stuk gemaakt door de Franse harp- en pianobouwer Sébastien Erard (1752-1831). “De grootste aller tijden”, vindt Frits.

‘IK WAS METEEN VERKOCHT’

Al bijna vijftig jaar is hij in de ban van de Erard-vleugel. ‘Monsieur Erard’ noemen ze hem ook wel. Op zijn negentiende ging hij als autodidact aan het werk als stemmer en reparateur. Later werd hij restaurateur van Erard-vleugels. Eerst in een pand

aan de Keizersgracht in Amsterdam en sinds enkele jaren in dit zestiende-eeuwse pakhuis in Enkhuizen. “Ik geloof niet in religie, maar wel in energie. En die voelde ik toen ik mijn eerste Erard opknapte. Hij stond op zijn kant; ik had hem nog niet eens horen spelen en toch was ik meteen verkocht. Daarna trof me de klank. Die is zo helder en verfijnd. De snaren lopen net als bij harpen, violen en cello’s parallel en niet gekruist zoals bij piano’s van Steinway of Yamaha. Daardoor hoor je bij de Erard elke stem afzonderlijk. De damping is mooier en de bassen zijn minder dik bombastisch.”

VLEUGELS MET EEN VERHAAL

“Zeventig procent van de pianomuziek werd in die tijd op een Erard gecomponeerd én over de hele wereld uitgevoerd. Door Chopin, Brahms, Haydn, Mendelssohn, Wagner, Ravel, Beethoven en vele anderen. Op een Erard hoor je de muziek dus zoals mensen hem vroeger hoorden.” Frits hield zich sindsdien uitsluitend met Erard bezig en liet al heel wat historische sensaties door zijn vingers gaan. Een door Liszt gesigndeerd vleugel, het instrument van Diepenbroek en van Berlioz: Frits knapte ze toegewijd op en verdiepte zich in hun historie. “Erard heeft een groot archief. Als je het serienummer weet, vind je het verhaal erachter terug tot aan de eerste eigenaar.”

ITALIAANSE PRINSES

En dan nu dit uitzonderlijke exemplaar waarop Liszt en Thalberg hebben gespeeld. “Dit is het bijzonderste wat ik in de afgelopen veertig jaar heb gedaan”, zegt Frits, terwijl hij zijn hand over de ivoren toetsen laat glijden. De vleugel is opgetrokken uit donkerbruin palissanderhout en voorzien van fraaie versieringen in gotische stijl. Hij werd uitgekozen door Liszt en vervolgens gekocht door de Italiaanse prinses Cristina Trivulzio di Belgioioso. Zij organiseerde in haar salon in Parijs regelmatig concerten. Grote artiesten duelleerden er tegen elkaar. Zo ook de 25-jarige Liszt en Thalberg, die beurtelings plaatsnamen achter de Erard, die nu bij Frits in het restauratieatelier staat. Liszt moest aanvankelijk niets hebben van zijn jongere rivaal Thalberg en bekritiseerde hem voortdurend. Vrienden brachten hen bijeen in dit gezamenlijke concert. Beide musici werden na afloop uitgeroepen tot winnaar. Het eindoordeel van de prinses luidde: ‘Thalberg is de eerste pianist ter wereld, Liszt is de enige.’ De twee werden na afloop goede vrienden.

TERUG NAAR ENKHUIZEN

Frits had het verhaal van dit duelconcert al eerder beschreven in zijn imposante boek ‘Sébastien Erard, de grootste harp- en pianobouwer aller tijden’, maar kon niet bevroeden dat hij de vleugel ooit zou gaan restaureren. “Hij komt uit de pianoverzameling van een Franse kasteelheer. Die wilde hem verkopen om zijn kasteel te kunnen opknappen. Ik zag meteen dat ik de reparaties niet ter plekke kon doen. De Erard is toen naar Enkhuizen gebracht. Ik maakte hem voorlopig speelklaar, zodat hij op de kunstbeurs Tefaf in Maastricht kon staan. De tijd ontbrak om hem helemaal in oude glorie te herstellen.” Niemand wilde de vraagprijs van 800.000 euro betalen en het instrument keerde terug naar Enkhuizen, waar Frits de klus afmaakte. Op 28 mei speelden pianisten Martin Oei en Kasper Schonewille het duelconcert op deze beroemde vleugel.

HERSENBLOEDING

De restauratie van de bijzondere ‘duel-vleugel’ kwam voor Frits

‘Pianospelen lukt niet meer, restaureren gelukkig nog wel’

na een kwetsbare periode in zijn leven. In 2017 kreeg hij een hersenbloeding. “Dat was zwaar; ik kon niets meer. Ik heb opnieuw leren lopen. Mijn linkerarm is dusdanig verlamd dat ik hem niet meer kan gebruiken. Pianospelen lukt niet meer. Restaureren kan ik gelukkig nog. Mijn boek schreef ik tijdens mijn herstel met één hand af.”

VEEL VOOROORDELEN

Het boek vertelt meer over wie Erard was, over de tijd waarin hij leefde en de componisten die hem omringden. Belangrijk, vindt Frits. Al zijn hele leven knokt hij tegen de vooroordelen over Erard: te oud, geen goede klank. Hoewel bekende pianisten als Ronald Brautigam en Hannes Minnaar inmiddels op een Erard spelen, kiezen de meeste musici voor een Steinway of Yamaha. “De jongere generatie wil het nog wel proberen op een Erard. Maar sommigen zijn al zo ‘versteinwayt’ dat het niet meer lukt te ‘erardiseren’.” Hij knikt naar een vleugel bij het raam, waarop hij zijn gereedschappen al heeft uitgestald. “Die is laatst binnengekomen: een Lodewijk de Vijftiende. De componist Georg Huë koos hem uit voor één van zijn leerlingen. Ik verheug me erop eraan te beginnen. Altijd. Bij elke Erard.” ■

Het boek ‘Sébastien Erard, de grootste harp- en pianobouwer aller tijden’ is voor 145 euro te koop bij erard.nl